

بررسی نظرات دانشجویان علوم پزشکی بابل در مورد عملکرد اساتید در زمینه مشاوره و راهنمایی تحصیلی

مریم سیدمجیدی^{۱*}، ایمان جهانیان^۲، نفیسه مرادی^۳، علی بیژنی^۴

- ۱- دانشیار، مرکز تحقیقات مواد دندانپزشکی، گروه پاتولوژی فک، دهان و صورت، دانشگاه علوم پزشکی بابل
- ۲- استادیار، مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی بابل
- ۳- دندانپزشک عمومی، کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی بابل
- ۴- پزشک عمومی، مرکز تحقیقات بیماری‌های غیرواگیر کودکان، دانشگاه علوم پزشکی بابل

تاریخ دریافت: ۱۳۹۱/۶/۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۳/۱۹

چکیده

سابقه و اهداف: مشاوره و راهنمایی توسط اساتید راهنما در طول دوره تحصیل، دانشجویان را در غلبه بر مشکلات، دستیابی به اهداف آموزشی و کسب موفقیت یاری خواهد نمود. هدف از این مطالعه، بررسی نظرات دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بابل در ارتباط با ارائه راهنمایی و مشاوره تحصیلی بود.

روش بررسی: در این مطالعه توصیفی-مقطعی، نظرات ۴۸۰ نفر از دانشجویان از طریق پرسشنامه‌ای که روایی و پایایی آن تأیید شده بود، مورد بررسی قرار گرفت. داده‌ها از طریق تکمیل پرسشنامه ۲۵ سؤال جمع‌آوری و با استفاده از نرم افزار آماری SPSS 17 و آزمون‌های آماری ANOVA، t-test، Chi-Square و آزمون تعقیبی Scheffe واکاوی شد.

یافته‌ها: از مجموع افراد شرکت کننده، ۶۱٪/۲ مؤنث و ۳۸٪/۸ مذکر، با میانگین سن $21/34 \pm 4/02$ سال بودند. ۳۷٪/۲ دانشجویان آگاهی کافی در مورد اینکه چگونه از استاد راهنما کمک بگیرند را نداشتند. در حدود نیمی (۵۰٪/۳) از دانشجویان حضور استاد راهنما در ساعت اعلام شده و ۵۷٪/۵ نیز برگزاری برنامه مشاوره به طور منظم را بد و خیلی بد گزارش کردند. دانشجویان مؤنث بیشتر از مذکر ابراز نمودند که استاد راهنما برای آن‌ها پرونده تحصیلی تشکیل داده است ($P=0/001$). در تعیین نظرات دانشجویان به تفکیک رشته تحصیلی، دانشجویان رشته پیراپزشکی و دندانپزشکی از اساتید مشاور بیش از سایر رشته‌ها ناراضی بودند (به ترتیب ۸۷٪/۳ و ۸۱٪/۵).

نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج به نظر می‌رسد که یا دانشجویان اطلاع کافی از وظایف استاد مشاور ندارند و یا اساتید مشاور به وظایف خود به درستی عمل نمی‌کنند. به منظور بهبود ارائه خدمات مشاوره و راهنمایی، آشنایی دانشجویان با وظایف استاد مشاور در بدو ورود به دانشگاه و یا بالا بردن سطح آگاهی اساتید مشاور با کلاس‌ها و یا کارگاه‌های آموزشی توصیه می‌شود.

واژه‌های کلیدی: مشاوره و راهنمایی تحصیلی، نظرات دانشجویان، استاد مشاور

* (نویسنده مسئول): تلفن: ۰۱۱۱-۲۲۹۱۴۰۸، آدرس الکترونیکی: ms_majidi79@yahoo.com

مقدمه

مشاوره و راهنمایی به مجموعه فعالیت‌هایی اطلاق می‌شود که در آن فردی را در غلبه بر مشکلاتش یاری نمایند و به او بیاموزند که خویشتن را بشناسد و روابط خود را با دیگران درک کند. مشاوره و راهنمایی به عنوان یک فعالیت منظم و سازمان یافته، در سال ۱۹۰۸ میلادی در شهر بوستون آمریکا و به وسیله فردی به نام فرانک پارسونز که به پدر راهنمایی حرفه‌ای مشهور است، آغاز شد (۱).

مشاوره تحصیلی، رابطه‌ای است پویا و هدفمند که بر اساس مشارکت استاد و دانشجو و با روش‌های منطبق بر نیازمندی‌های دانشجو انجام می‌شود. استاد مشاور معمولاً عضو هیئت علمی دانشگاه است که دعوت خدمت به عنوان مشاور را پذیرفته است و به دانشجو کمک می‌کند تا با توجه به علایق و شایستگی‌هایش، برنامه‌ای مؤثر داشته باشد، پیشرفت تحصیلی را به طور متناوب ارزیابی کند و بررسی اولیه در مورد شغل و حرفه خود در آینده داشته باشد. هر چند که وظیفه اصلی مدرس، تدریس و پرورش قوای ذهنی دانشجو است ولی از او انتظار می‌رود که تا حد امکان دانشجو را در جمع آوری اطلاعات تحصیلی یاری دهد. اگر مدرس با اصول و فنون راهنمایی و مشاوره آشنا باشد و از آن‌ها استفاده کند، در ادای وظیفه‌اش موفق‌تر خواهد شد و اعتماد به نفس دانشجویان را تقویت خواهد کرد. راهنمایی تحصیلی موجب بازدهی و کارآمدی بیشتر نظام آموزشی، افزایش پیشرفت و کاهش افت تحصیلی می‌گردد (۲).

از آنجا که دانشگاه‌ها مسئولیت تربیت و پرورش این آینده سازان را در کشور به عهده دارند، لزوم وجود برنامه ارائه مشاوره و راهنمایی تحصیلی برای دانشجویان در دانشگاه از شروع تحصیل تا دستیابی به اهداف عالی خود کاملاً مشهود است (۳-۵). متأسفانه نظام استاد راهنما در ایران به دلیل گرفتاری آموزشی، فقدان تخصص لازم، بی‌علاقگی به رفع مشکلات دانشجویان و تمام وقت نبودن استادان، نتایج درخشانی به بار نیاورده و چنانچه فعالیت‌های هم در این زمینه وجود داشته تنها کمک به انتخاب دروس، منحصر می‌شده

است. بررسی‌های انجام شده، توجه به امر مشاوره و راهنمایی را جهت توازن و هماهنگی بین حیات فردی دانشجو و زندگی عمومی، مورد تأکید قرار می‌دهند (۲).

جوانانی که به ادامه تحصیلات دانشگاهی علاقه دارند، در دانشگاه‌ها، در زمینه‌های متعدد، با مشکلات گوناگون مواجه می‌شوند. چنان که به طور مناسب در جهت پیشگیری و درمان مسائل آنان اقدام جدی به عمل نیاید، عواقب وخیمی به دنبال خواهد داشت (۶). به خصوص افرادی که از شهرها و روستاهای مختلف کشور وارد دانشگاه می‌شوند و با مسائل جدیدی چون منزلت اجتماعی دانشجویان و استاد، رشد و بلوغ جسمی و اجتماعی، حضور توأم دختران و پسران در محیط آموزشی، وجود دانشجویان دیگر با رشته‌های تحصیلی متفاوت و احتمالاً با تفاوت‌هایی در منزلت اجتماعی، استقلال و دوری از خانواده، خوابگاه دانشجویی یا زندگی در خانه‌های ناآشنا، محدودیت‌های دانشگاه، اندیشه‌های جوان و احتمالاً بلند پروازانه، مواجه می‌شوند و بالاخره امیدهای تازه، که همگی می‌تواند منجر به افت تحصیلی ایشان گردد (۷-۹).

علی‌رغم نیاز به مشاوره، متأسفانه دانشجویان، اساتید مشاور را به عنوان منبع مطمئن و مرجع رفع نیازهای خود در طی تحصیل نمی‌شناسند (۱۰). شاید این مسأله به دلیل عدم شناخت اساتید از وظایف مشاوره‌ای یا عدم وجود نگرش مثبت نسبت به امر مشاوره به عنوان یک وظیفه حرفه‌ای خود باشد، در حالی که اثر مشاوره روی موفقیت تحصیلی دانشجویان در مطالعاتی نظیر ارزیابی رفتار حرفه‌ای و نقش مشاوره تحصیلی در دانشگاه پزشکی Maastricht دیده شده است (۱۱) توافق عمومی در ارائه خدمات مشاوره و راهنمایی، یک عامل مهم برای ارتقاء آموزش دانشجویان و صلاحیت حرفه‌ای آن‌هاست و عدم ارائه خدمات مشاوره، نه تنها بازخورد ضعیفی در تحصیل دانشجو دارد، بلکه موجب نارضایتی، ناامنی، سستی و استرس بیشتر در طول تحصیل دانشجو می‌شود. علاوه بر این، ممکن است رسیدن به اهداف آموزشی و حرفه‌ای را به تأخیر بیندازد (۱۲).

روش بررسی

در این مطالعه توصیفی- مقطعی، نظرات دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بابل در مورد عملکرد اساتید در زمینه مشاوره و راهنمایی تحصیلی مورد بررسی قرار گرفت. دانشجویان رشته دندانپزشکی، پیراپزشکی و دوره علوم پایه رشته پزشکی دانشگاه علوم پزشکی بابل، و دانشکده پرستاری - مامایی بابل که شامل ۶۰۰ نفر بودند و در سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰ در دانشکده‌های مختلف به تحصیل اشتغال داشتند، وارد مطالعه شدند. روش نمونه‌گیری به صورت ساده بود.

ابزار جمع‌آوری داده‌ها، پرسشنامه‌ای پژوهشگر ساخته بود که با استفاده از منابع علمی معتبر و مرتبط (۵،۱۷) تهیه و در پنج بخش تنظیم گردید. بخش اول شامل مشخصات فردی و بخش دوم حاوی ۶ سؤال در مورد اطلاعات دانشجویان نسبت به وظایف اساتید راهنما بود. در بخش سوم پرسشنامه، تأثیر عملکرد اساتید مشاور و میزان رضایت دانشجویان در قالب ۱۰ سؤال مطرح گردید. برای پاسخ خیر عدد صفر، برای تا حدودی عدد یک و برای پاسخ بلی عدد دو در نظر گرفته شد که حاصل جمع نمرات ۱۰ سؤال بین حداقل صفر تا حداکثر ۲۰ بود. در بخش چهارم پرسشنامه، انتظارات دانشجویان از اساتید راهنما در قالب ۴ سؤال مطرح شد و برای پاسخ مخالف عدد صفر، برای تا حدودی موافقم عدد یک و برای پاسخ موافقم عدد دو در نظر گرفته شد که حاصل جمع نمرات ۴ سؤال بین حداقل صفر تا حداکثر ۸ بود. در بخش پنجم، عملکرد اساتید مشاور در طی ۴ سؤال سنجیده شد. برای پاسخ خیلی بد عدد صفر، برای پاسخ بد عدد یک، برای پاسخ خوب عدد دو و برای پاسخ خیلی خوب عدد سه در نظر گرفته شد که حاصل جمع نمرات ۴ سؤال بین حداقل صفر تا حداکثر ۱۲ بود.

روایی محتوای پرسشنامه، از طریق نظر خواهی از اساتید صاحب نظر و چند نفر از متخصصین صورت گرفت. بررسی پایایی آن نیز با تکمیل ۱۰ پرسشنامه توسط دانشجویان و تکمیل مجدد توسط همان ۱۰ نفر ۲ هفته بعد انجام شد و

با عنایت به اینکه، دانشگاه‌ها مسئولیت راهنمایی و مشاوره دانشجویان را به منظور رفع نیاز دانشجویان در طی تحصیل بر عهده دارند، نقش استاد مشاور در آموزش عالی به عنوان یک فرد کلیدی در ارائه خدمات مشاوره و راهنمایی به دانشجویان مهم است. مسئولیت استاد مشاور در هدایت، راهنمایی، پشتیبانی و موفقیت دانشجویان جهت دستیابی به اهداف آن‌ها بسیار مؤثر است، ولی اطلاعات روشن و مشخصی از وضعیت ارائه این خدمات به دانشجویان در دست نمی‌باشد (۱۰). برابر شرح وظایف تعیین شده، راهنمایی و مشاوره دانشجویان جزئی از وظایف اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها محسوب می‌شود اما برنامه خاص آموزشی در جهت افزایش مهارت‌های آن‌ها در دانشگاه‌ها وجود ندارد (۳).

پیشینه تحقیقات مختلف حاکی از آن است که فرایند استاد مشاور علیرغم تأکید سیستم آموزشی و آیین‌نامه‌های مربوطه، مبتلا به یک خلاء اجرایی است و نه تنها از سوی دانشجویان بلکه از سوی اساتید مشاور نیز مورد استقبال جدی قرار نگرفته است و این امر دستیابی به هدف مهم حمایت و راهنمایی دانشجویان را دشوار می‌سازد (۱۳). از طرف دیگر، تحقیقات انجام شده در مورد مشکلات روانی، عاطفی، اجتماعی دانشجویان و برخی پژوهش‌های محدود دیگر اهمیت و ضرورت اقدام جدی و سازمان‌یافته‌ای را در انتخاب اساتید مشاور به منظور فائق آمدن بر مشکلات قابل پیشگیری و افت تحصیلی ناشی از آن‌ها را مطرح می‌نماید (۲).

نتایج تحقیقات انجام شده در دانشگاه‌های مختلف کشور نشان داده است که اساتید مشاور موفقیت کاملی در ارائه مشاوره و راهنمایی دانشجویان بنا به نظر دانشجویان نداشته‌اند (۱۶-۱۴، ۴، ۲، ۱۰، ۱۱)، لذا در این مطالعه نظرات دانشجویان در مورد عملکرد اساتید در زمینه مشاوره و راهنمایی دوران تحصیلی مورد مطالعه قرار گرفت تا با ارائه نتایج حاصل در راستای ارتقای ارائه خدمات مشاوره و راهنمایی در رفع مسائل و مشکلات دانشجویان گامی برداشته شود.

مجرد، ۱۳ درصد متأهل بودند درحالیکه ۰/۸ درصد از همسران خود جدا شده بودند. ۶۳/۱ درصد دانشجویان شرکت کننده در طرح، بومی و ۳۶/۹ درصد غیر بومی بودند. همچنین ۴۹/۷ درصد ساکن خوابگاه بودند، ۳۶/۸ درصد در کنار خانواده زندگی می‌کردند و ۱۳/۵ درصد در منزل اجاره‌ای سکونت داشتند.

۱۳/۱ درصد دانشجویان، سابقه مشروطی در طی دوران تحصیل داشتند. همچنین اکثر دانشجویان در زمان جمع آوری داده‌ها بیان نمودند که استاد مشاور داشتند (۹۲/۱٪).

سابقه داشتن استاد مشاور در سال‌های گذشته تنها در ۶۴/۵ درصد مورد مثبت بود و ۳۵/۵ درصد از دانشجویان، در سال‌های گذشته استاد مشاور نداشتند. نزدیک به سه چهارم دانشجویان (۷۲/۷٪) معتقد بودند استاد مشاور می‌تواند در زمینه مشکلات تحصیلی به آن‌ها کمک نماید. ۳۵/۴ درصد نیز عقیده داشتند که از استاد مشاور می‌توانند در زمینه مشکلات خانوادگی کمک بگیرند و ۳۶/۳ درصد نیز معتقد بودند می‌توانند از ایشان در زمینه مشکلات اجتماعی کمک بگیرند.

امتیاز به دست آمده حاصل از نظرات دانشجویان به تفکیک جنس در مورد رضایت دانشجویان از عملکرد اساتید مشاور، انتظارات دانشجویان از ایشان و عملکرد آن‌ها اختلاف معنی‌دار آماری نشان نداد. (به ترتیب $P=0/116$ ، $P=0/294$ ، $P=0/170$)

تعیین نظرات دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بابل در مورد عملکرد اساتید در زمینه مشاوره و راهنمایی تحصیلی در جداول ۱ و ۲ و ۳ آمده است.

آنالیز آماری صورت گرفت، که ضریب همبستگی پیرسون به میزان ۹۱/۵٪ به دست آمد.

جمع آوری داده‌ها پس از کسب اجازه از مسئولین ذی‌ربط، با مراجعه به کلاس دانشجویان و توضیح هدف اجرای طرح برای آن‌ها انجام شد و در صورت رضایت از آن‌ها خواسته می‌شد که پرسشنامه را با دقت به صورت خود گزارش دهی تکمیل نمایند. به منظور رعایت ملاحظات اخلاقی در این پژوهش، نام و مشخصات شخصی دانشجویان، ثبت نگردیده و تنها مشخصات دموگرافیک طبق اهداف تحقیق مورد بررسی قرار گرفت. اطلاعات به دست آمده با استفاده از نرم افزار آماری SPSS 17 و آزمون‌های آماری Chi-square جهت مقایسه پاسخ به تک تک سؤالات در دو جنس، t-test برای مقایسه جمع امتیازات هر حیطة در دو جنس، ANOVA برای مقایسه جمع امتیازات هر حیطة در دانشجویان رشته‌های مختلف و آزمون تعقیبی Scheffe تجزیه و تحلیل شد.

یافته‌ها

از ۶۰۰ پرسشنامه توزیع شده، تعداد ۴۸۰ پرسشنامه توسط دانشجویان تکمیل شد و مورد بررسی قرار گرفت (میزان پاسخ دهی ۸۳/۳ درصد). ۳۲/۵٪ دانشجویان شرکت کننده از دانشکده دندانپزشکی، ۲۶/۲٪ از پیراپزشکی، ۲۴/۷٪ از پزشکی و ۱۶/۶٪ از دانشکده پرستاری و مامایی بابل بودند که ۴۴/۲ درصد دانشجویان ورودی سال ۹۰، ۲۳/۵ درصد ورودی سال ۸۹، ۲۱/۹ درصد ورودی سال‌های ۸۸-۸۷ و ۱۰/۴ درصد ورودی سال‌های ۸۵-۸۶ بودند.

۶۱/۲ درصد از افراد شرکت کننده مؤنث و ۳۸/۸ درصد مذکر، با میانگین سن $21/34 \pm 4/02$ سال بودند. ۸۶/۲ درصد

جدول ۱: توزیع درصد فراوانی نظرات دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بابل در مورد راهنمایی و مشاوره از اساتید مشاور

پرسش	نظر دانشجویان	بلی	خیر	تا حدودی
آیا تاکنون مراجعه حضوری به استاد مشاور داشته‌اید؟	۵۷	۲۸/۵	۱۴/۵	
آیا برای مراجعه به استاد مشاور اشتیاق دارید؟	۴۰/۵	۳۵/۷	۲۳/۸	
آیا میدانید از استاد مشاور چگونه و در چه زمینه‌ای کمک بگیرید؟	۳۲/۳	۳۷/۲	۳۰/۵	
از نظر شما تطابق جنسیت اساتید مشاور و دانشجو دارای اهمیت می‌باشد؟	۳۳	۴۹/۱	۱۷/۹	
آیا معتقدید بدون استاد مشاور برای شما مشکلی ایجاد نمی‌شود و خود قادر به حل مشکلات خود هستید؟	۲۵/۹	۴۶/۳	۲۷/۸	
آیا استاد مشاور برای شما پرونده تحصیلی تشکیل می‌دهد؟	۳۰/۶	۵۸/۶	۱۰/۸	
آیا راهنمایی ناکافی برای شما مشکل تحصیلی ایجاد کرده است؟	۲۲/۶	۵۴/۱	۲۳/۳	
آیا استاد مشاور اطلاعات بیشتری نسبت به اداره آموزش در اختیار شما قرار می‌دهد؟	۲۳/۷	۵۳/۷	۲۲/۶	
آیا مراجعه حضوری به استاد مشاور را مؤثر می‌دانید؟	۵۹/۵	۲۰/۹	۱۹/۶	
مشاوره و راهنمایی گروهی در کلاس با حضور استاد مشاور را مؤثر می‌دانید؟	۵۸/۸	۲۰/۷	۲۰/۵	

جدول ۲: توزیع درصد فراوانی نظرات دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بابل در مورد برخی از انتظارات دانشجویان از اساتید مشاور

انتظارات از اساتید مشاور	نظر دانشجویان	موافقم	مخالفم	تا حدودی موافقم
تقاضا از اساتید مشاور به عنوان وظیفه کمک در مسائل تحصیلی-خانوادگی - اقتصادی-اجتماعی و... که موجب افت آن‌ها می‌شود.	۵۰/۸	۲۳/۱	۲۶/۱	
تقاضا از اساتید مشاور به عنوان وظیفه تا اطلاعات مورد نیاز در خصوص دانشجویان را از خود آن‌ها و با توافق آن‌ها کسب نمایند.	۶۶	۱۷/۴	۱۶/۶	
تقاضا از اساتید مشاور به عنوان وظیفه تا اطلاعات دانشجویان را محرمانه نگهداری کند	۸۰/۲	۱۱/۷	۸/۱	
تقاضا از اساتید مشاور به عنوان وظیفه در صورت درخواست دانشجویان برای حل مشکل مداخله مستقیم نمایند.	۵۷/۶	۱۹/۵	۲۲/۹	

جدول ۳: توزیع درصد فراوانی نظرات دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بابل. در مورد برخی از جنبه‌های عملکرد اساتید مشاور

موارد عملکرد	نظر دانشجویان	خیلی خوب	خوب	بد	خیلی بد
اعلام ساعت برنامه مشاوره و راهنمایی چگونه است؟	۹/۸	۳۸/۲	۲۹/۳	۲۲/۷	
حضور استاد مشاور را در ساعت اعلام شده چگونه است؟	۱۴/۳	۳۵/۴	۳۲/۹	۱۷/۴	
برگزاری برنامه مشاوره و راهنمایی به طور منظم چگونه است؟	۱۰/۸	۳۱/۲	۳۵/۲	۲۲/۸	
صحبت استاد مشاور با دانشجو در مورد مقررات و ضوابط آموزشی چگونه است؟	۱۴/۳	۳۷/۷	۳۰/۵	۱۷/۵	

در بررسی نظرات دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بابل به تفکیک جنسیت دانشجو در مورد راهنمایی و مشاوره از اساتید مشاور به این نتیجه رسیدیم که دانشجویان مؤنث بیشتر از مذکر ابراز نمودند که استاد مشاور برای آن‌ها پرونده تحصیلی تشکیل داده است ($P=0/001$) و از استاد مشاور بیشتر از اداره آموزش اطلاعات دریافت می‌کنند ($P=0/004$). همچنین دانشجویان مؤنث، مشاوره و راهنمایی گروهی در کلاس با حضور استاد مشاور را بیشتر از مذکر مؤثر می‌دانستند ($P=0/028$).

دانشجویان مذکر بیشتر از مؤنث از اساتید مشاور تقاضا داشتند تا در مسائلی که باعث افت تحصیلی می‌شود به آن‌ها کمک نمایند. ($P=0/004$) در حالی که دانشجویان دختر بیشتر از پسران از اساتید مشاور انتظار داشتند تا اطلاعات آن‌ها را محرمانه نگهداری کند ($P=0/007$).

در مورد تقاضا از اساتید مشاور جهت کسب اطلاعات مورد نیاز از خود دانشجویان و با توافق آن‌ها و برای مداخله مستقیم در حل مشکل دانشجویان در صورت درخواست آنان، تفاوت

آماري معناداري بين دختران و پسران به دست نیامد. ($P=0/090$ و $P=0/192$)

یافته دیگر اینکه دانشجویان مؤنث رضایت بیشتری نسبت به دانشجویان مذکر در رابطه با برگزاری برنامه مشاوره و راهنمایی به طور منظم و صحبت استاد مشاور با دانشجو در مورد مقررات و ضوابط آموزشی را داشتند. (به ترتیب $0/010 = P$ و $0/001 = P$) ولی در مورد اعلام ساعت برنامه مشاوره و راهنمایی و صحبت استاد مشاور با دانشجو در مورد مقررات و ضوابط آموزشی بین دو جنس تفاوت آماری معناداری به دست نیامد ($P=0/232$ و $P=0/25$).

در تعیین نظرات دانشجویان به تفکیک رشته تحصیلی در میزان رضایت دانشجویان تفاوت معنی داری مشاهده شد. ($P=0/001$) به طوری که در رشته پزشکی ۵۰ درصد دانشجویان از اساتید مشاور راضی بودند. تنها ۱۸/۵ درصد دانشجویان دندانپزشکی و ۱۲/۷ درصد پیراپزشکی از اساتید مشاور راضی بودند. البته ۵۴/۴ درصد دانشجویان رشته پرستاری و مامایی بابل نیز راضی بودند.

جدول ۴- میانگین نمرات نظرات دانشجویان در حیطه‌های مورد بررسی به تفکیک دانشکده

P value	میانگین نمره ± انحراف معیار				نمره / دانشکده حیطه سؤالات
	پرستاری و مامایی	پیراپزشکی	دندانپزشکی	پزشکی	
۰/۰۰۰	۱۱/۹۴±۳/۳۶	۹/۵۹±۳/۴۵	۹/۲۹±۳/۱۹	۹/۶۲±۳/۶۸	راهنمایی و مشاوره
۰/۳۱۵	۵/۸۳±۲/۰۲	۵/۵۳±۲/۰۹	۵/۹۷±۲/۳۱	۶/۰۰±۲/۰۲	انتظارات دانشجویان
۰/۰۰۰	۷/۶۰±۲/۱۶	۵/۷۵±۳/۰۵	۳/۹۵±۲/۹۴	۶/۵۱±۳/۴۶	عملکرد

درصد دانشجویان پیراپزشکی، ۴۶/۵ درصد دانشجویان پزشکی و ۲۴ درصد دانشجویان پرستاری و مامایی بابل اظهار داشتند که از اساتید مشاور اطلاعات بیشتری نسبت به اداره آموزش در اختیار آن‌ها قرار نمی‌گیرد ($P=0/001$).

۶۰/۵ درصد دانشجویان دندانپزشکی از اساتید مشاور خود انتظار داشتند تا در مسائلی که باعث افت تحصیلی می‌شود به آن‌ها کمک نمایند که تفاوت معنی داری نسبت به سایر رشته‌ها مشاهده شد. در حالی که تنها ۵۱/۸ درصد دانشجویان پزشکی، ۴۲/۹ درصد دانشجویان پرستاری و مامایی بابل و ۴۱ درصد دانشجویان پیراپزشکی این درخواست را داشتند ($P=0/001$).

اکثریت (۹۰/۴ درصد) دانشجویان پزشکی از اساتید مشاور خود انتظار داشتند که اطلاعات آن‌ها را محرمانه نگهداری کنند. در این زمینه نیز تفاوت معنی داری مشاهده شد به طوری که ۸۲/۴ درصد از دانشجویان دندانپزشکی، ۷۲/۷ درصد از دانشجویان پیراپزشکی و ۷۶/۹ درصد از دانشجویان پرستاری و مامایی بابل این انتظار را داشتند ($P=0/001$).

در بررسی نظرات دانشجویان در مورد عملکرد اساتید مشاور در زمینه اعلام ساعت برنامه مشاوره و حضور استاد مشاور در ساعت اعلام شده بین دانشکده‌های مختلف تفاوت معنی داری مشاهده شد ($P=0/001$).

نتیجه مشابهی در بررسی عملکرد اساتید مشاور در زمینه برگزاری برنامه مشاوره به طور منظم و صحبت با دانشجو در مورد مقررات و ضوابط آموزشی نیز مشاهده شد ($P=0/001$). نظرات مطلوب (خیلی خوب و خوب) دانشجویان در حیطه‌های مذکور در نمودار ۱ آمده است.

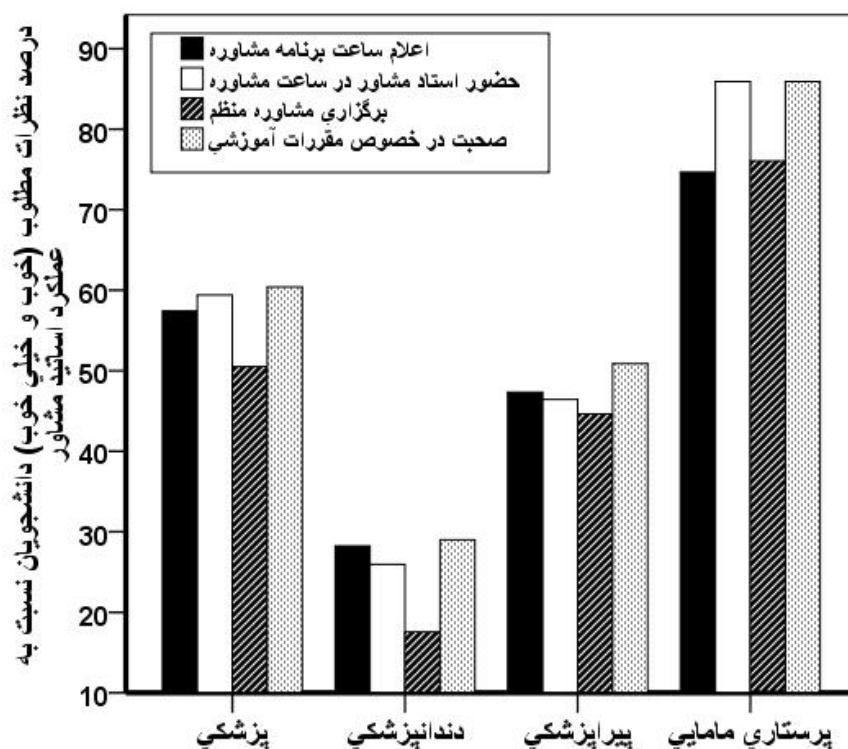
با استفاده از آزمون تعقیبی شفه در حیطه سؤالات ده‌گانه مربوط به راهنمایی و مشاوره از اساتید مشاور بین دانشکده پزشکی و پرستاری و در حیطه سؤالات چهارگانه مربوط به عملکرد اساتید مشاور اختلاف آماری معناداری دیده شد.

بیشترین میزان مراجعه حضوری به استاد مشاور را دانشجویان رشته پرستاری و مامایی بابل (۷۰/۵٪) داشتند و بعد از آن به ترتیب دانشجویان پزشکی با ۶۷ درصد، رشته دندانپزشکی با ۵۷/۲ درصد و رشته پیراپزشکی ۴۱ با درصد قرار داشتند ($P=0/001$).

در میزان اهمیت تطابق بین جنسیت دانشجو و استاد مشاور به تفکیک رشته تحصیلی تفاوت معنی داری مشاهده شد. ($P=0/002$). ۶۳/۵ درصد دانشجویان رشته پزشکی، ۴۸/۳ درصد دانشجویان رشته دندانپزشکی، ۴۱/۵ درصد دانشجویان رشته پیراپزشکی و ۳۹/۵ درصد دانشجویان رشته پرستاری و مامایی بابل نیز اظهار داشتند که تطابق جنسیت دانشجو و استاد مشاور دارای اهمیت نمی‌باشد.

۸۴/۶ درصد از دانشجویان رشته دندانپزشکی، ۴۹/۵ درصد از رشته پزشکی، ۴۵/۵ درصد از رشته پیراپزشکی و ۳۹/۷ درصد از رشته پرستاری و مامایی بابل اعلام کردند که استاد مشاور برای آن‌ها پرونده تحصیلی تشکیل نداده است که در این مورد نیز در نظرات دانشجویان به تفکیک رشته تحصیلی تفاوت معنی داری مشاهده شد ($P=0/001$).

در پاسخ به این سؤال که آیا استاد مشاور اطلاعات بیشتری نسبت به اداره آموزش در اختیار دانشجویان قرار می‌دهد، به تفکیک رشته تحصیلی تفاوت معنی داری مشاهده شد. به طوری که ۷۱/۱ درصد دانشجویان دندانپزشکی، ۵۴/۹

نمودار ۱: نظرات مطلوب (خیلی خوب و خوب) دانشجویان در حیطه‌های مختلف مورد بررسی

بحث

پیشرفت تحصیلی دانشجویان کمک کننده نیست، مطابقت دارد (۱۹،۱۸). در حالی که دانشجویان در مطالعه لگوتکو (Legutko) در یکی از کالج‌های دانشگاه‌های آمریکا در سال ۲۰۰۶، اساتید مشاور را افرادی قابل دسترسی در مواقع نیاز می‌دانستند و در مورد دانش اساتید مشاور نسبت به برنامه عمومی و سیاست‌های کلی دانشکده نظرات متفاوتی داشتند (۲۰).

در این بررسی، تنها ۳۲/۱ درصد از دانشجویان می‌دانستند که در چه زمینه‌ای و چگونه از استاد مشاور کمک بگیرند. شاید این مسائل ناشی از این باشد که دانشجویان آگاهی کافی در این زمینه ندارند و یا استاد راهنما وظایف خود را به خوبی انجام نمی‌دهد. در حالی که در بررسی حاجی آقاجانی در دانشگاه علوم پزشکی سمنان در خصوص شرح و حدود مسئولیت اساتید راهنما و انتظارات از آنان مشخص شد که

در مطالعه حاضر، نظرات دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بابل در مورد عملکرد اساتید در زمینه مشاوره و راهنمایی تحصیلی مورد بررسی قرار گرفت. درصد کمی از دانشجویان رضایت بالایی از راهنمایی اساتید مشاور داشتند که نشان می‌دهد راهنمایی اساتید مشاور نتوانسته است جایگاه مطلوب و قابل قبولی برای حل مشکلات دانشجویان فراهم کند. این یافته با نتایج پژوهش هزاوه‌ای در دانشگاه علوم پزشکی همدان و ادهمی در دانشگاه علوم پزشکی کرمان مبنی بر نارضایتی دانشجویان از ارائه مشاوره و راهنمایی، هم‌خوانی دارد (۴،۱۰). همچنین با نتایج مطالعه جهانیان در دانشگاه علوم پزشکی بابل که میزان رضایتمندی دانشجویان از اساتید مشاور را ۲۰/۲۸ درصد گزارش نموده و نتایج مطالعه‌ای دیگر در دانشگاه علوم پزشکی تبریز که نشان داد بیش از ۹۰ درصد دانشجویان و اساتید معتقدند که نظام فعلی استاد مشاور در

آن‌ها به استفاده از نظرات اساتید مشاور از علل نگرش مثبت آنان بوده است.

دانشجویان پسر بیشتر از دختران از اساتید مشاور تقاضا داشتند تا در مسائلی که باعث افت تحصیلی می‌شود به آن‌ها کمک نمایند که شاید دلیل آن نیاز بیشتر پسران به اتمام سریع‌تر دوره تحصیل و ورود به بازار کار و کسب درآمد است. البته نتایج فوق با بررسی ادهمی در دانشگاه علوم پزشکی کرمان هم‌خوانی ندارد. چرا که ادهمی در این زمینه تفاوت معنی داری مشاهده نکرده بود (۴).

۷۱/۱ درصد دانشجویان دندانپزشکی و نیمی از دانشجویان پزشکی و پیراپزشکی اظهار داشتند که از اساتید مشاور اطلاعات بیشتری نسبت به اداره آموزش دریافت نمی‌کنند. شاید علت این امر مطالعه کم اساتید مشاور در زمینه مشاوره و راهنمایی تحصیلی و آشنا نبودن ایشان به وظایف خود و یا اطلاع رسانی ناکافی اداره آموزش به اساتید مشاور باشد.

اکثریت دانشجویان دندانپزشکی اظهار داشتند که اساتید مشاور برای آن‌ها پرونده تحصیلی تشکیل نداده‌اند. شاید کم توجهی اساتید، عدم صرف وقت کافی اساتید مشاور یا عدم آگاهی آن‌ها از وظایف خود و یا مراجعه نکردن دانشجویان علت این امر باشد که این مسأله نیاز به توجه بیشتر از سوی مسئولین دانشکده دارد.

بیشترین نارضایتی در زمینه اعلام ساعت برنامه مشاوره و حضور استاد مشاور در ساعت اعلام شده و همچنین برگزاری برنامه مشاوره به طور منظم و صحبت با دانشجو در مورد مقررات و ضوابط آموزشی را دانشجویان دندانپزشکی ابراز کردند که شاید این مسأله ناشی از ضعف عملکردی اساتید مشاور دانشکده دندانپزشکی در این خصوص باشد.

در مجموع میزان رضایت دانشجویان پرستاری و مامایی از عملکرد اساتید مشاور نسبت به سایر رشته‌ها بیشتر بود که شاید به علت توانایی و کار آمد بودن اساتید مشاور و یا اطلاع کافی دانشجویان مذکور در رابطه با اینکه در چه زمینه‌ای و چگونه از اساتید مشاور خود کمک بگیرند نشأت گیرد. البته در مطالعه هزاه‌ای، آگاهی اساتید به خصوص اساتید مشاور به

۶۳/۳ درصد دانشجویان، مداخله اساتید راهنما را در کلیه حیطه‌های تحصیلی، خانوادگی، اجتماعی و .... که به نوعی در افت تحصیلی آن‌ها مؤثر است را به عنوان مسئولیت استاد راهنما تلقی کرده، ۶۵ درصد آن‌ها توقع داشتند که فقط در صورت درخواست آن‌ها اساتید مشاور مداخله مستقیم داشته باشند (۲).

یافته دیگر اینکه نارضایتی از ارائه خدمات مشاوره‌ای بین دانشجویان پیراپزشکی بیش از دندانپزشکی و آن هم بیش از پزشکی و نارضایتی همگی آنان در مقایسه با دانشجویان پرستاری و مامایی به طور معنی داری بیشتر بوده است. احتمالاً حجم بالای دروس و تراکم برنامه درسی، طولانی بودن مدت تحصیل در دانشگاه در مورد رشته‌های دندانپزشکی و پزشکی و تعدد رشته‌های مختلف در دانشکده پیراپزشکی و دوره‌های کوتاه تحصیلی و همچنین نیاز بیشتر به مشاوره به دلیل موارد مذکور در رشته‌های مختلف پیراپزشکی، باعث افزایش سطح انتظارات این دانشجویان و در نهایت نارضایتی آنان شده است.

در مطالعه‌ای کیفی که در یکی از دانشگاه‌های آمریکا با ۱۶ دانشجوی دکترای روانشناسی راجع به ارتباط آن‌ها با اساتید مشاور صورت گرفت، ده نفر از دانشجویان از این رابطه راضی و شش نفر ناراضی بودند. دانشجویان راضی بیشتر وقت‌ها ارتباط مشاوره‌ای را مثبت گزارش کردند در حالی که دانشجویان ناراضی اظهار داشتند که مشکلاتشان با این ارتباطات بدتر می‌شود (۲۱).

در مطالعه حاضر، دانشجویان دختر بیشتر از پسران از اساتید مشاور انتظار داشتند تا اطلاعات آن‌ها را محرمانه نگهداری کنند که شاید به دلیل حساسیت بیشتر دختران و یا به دلیل این باشد که پسران تمایل دارند که بیشتر اطلاعات خود را با دوستانشان در میان بگذارند. همچنین دختران رضایت بیشتری نسبت به پسران در مورد برگزاری برنامه مشاوره و راهنمایی به طور منظم و صحبت استاد مشاور با دانشجو در مورد مقررات و ضوابط آموزشی را داشتند که شاید آگاهی بیشتر دختران از جریان راهنمایی و مشاوره و تمایل

وظایف خود به خوبی عمل نمی‌کنند، در حالی که راهنمایی و مشاوره اساتید در حل مسائل آموزشی و مشکلات دانشجویان می‌تواند به پیشرفت تحصیلی مؤثر آنان منجر شود.

بنابراین تقویت جایگاه استاد مشاور در آموزش و آگاه نمودن اساتید با وظایف مشاوره و راهنمایی در جهت افزایش توان ارائه مشاوره و راهنمایی ایشان با برگزاری جلسات مستمر و منظم از سوی دانشکده‌ها در طول دوره مشاوره و یا ارائه مواد آموزشی به آن‌ها، و همچنین آشنا نمودن دانشجویان با استاد مشاور و وظایف ایشان در شروع تحصیل پیشنهاد می‌شود.

سپاس و قدردانی

بدین وسیله از زحمات معاونین محترم آموزشی و دانشجویان دانشکده‌های پزشکی، دندانپزشکی، پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی بابل و دانشکده پرستاری و مامایی بابل که ما را در جمع آوری داده‌ها یاری نمودند، تشکر و قدردانی می‌شود.

از معاونت محترم تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی بابل به جهت حمایت مالی قدردانی می‌شود. این مقاله حاصل طرح تحقیقاتی مصوب شورای محترم پژوهشی به شماره ۹۰۳۲۲۴۴ و مرکز محترم مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی در دانشگاه علوم پزشکی بابل و حاصل پایان نامه دانشجویی سرکار خانم نفیسه مرادی می‌باشد.

ویژه در مقاطع علوم پایه، فیزیوپاتولوژی و بالینی پزشکی و دندانپزشکی سطح قابل قبولی نداشته است (۱۲).

لذا به منظور بهبود ارائه خدمات مشاوره و راهنمایی، لازم است به مشاوره به عنوان موضوعی علمی که نیاز به آموزش دارد، توجه شود و این مسئولیت به کسانی محول شود که صلاحیت‌های علمی لازم را کسب کرده باشند. تأثیر افزایش توان ارائه مشاوره و راهنمایی اساتیدی که به طریق کارگاهی و یا دریافت مواد آموزشی، آموزش دیده بودند در افزایش رضایتمندی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی همدان که توسط هزاهای مورد بررسی قرار گرفته دیده شده است، به طوری که اختلاف معنی‌داری بین رضامندی دانشجویان از ارائه مشاوره و راهنمایی اساتید خود قبل از آموزش و اساتیدی که به طریق کارگاهی و یا دریافت مواد آموزشی، آموزش دیده بودند، مشاهده گردیده است (۳). متأسفانه در تحقیق حاضر به دلیل عدم همکاری و یا عدم دسترسی به برخی از دانشجویان استفاده از نظرات تمامی ایشان میسر نشد که از محدودیت‌های این مطالعه محسوب می‌شود.

نتیجه‌گیری

با توجه به نتایج به دست آمده از تحقیق حاضر به نظر می‌رسد که دانشجویان علوم پزشکی بابل با وظایف استاد مشاور و جایگاه مشاوره، آشنایی لازم را ندارند و یا اساتید به

References

- 1- Ardabili U. Principles and techniques of guidance and counseling in education. 1st edition, Tehran. Beasat Publishing. 1995 [Persian]
- 2- Hajiaghajani S, Jenabi M, Ghorbani R. Function, choosing method, and job descriptions of supervisor professor from the students' viewpoints of Semnan University of Medical Sciences. Journal of Babol University of Medical Sciences. 2003; 5(2): 12-17. [Persian]
- 3- Hazavehei MM. Comparison of the effectiveness of two academic advisors' educational methods on the level of students' satisfaction in Hamadan University of Medical Sciences. Journal of Shahrekord University of Medical Sciences. 2003; 5(2): 16-26. [Persian]
- 4- Adhami A, Mohammadalizadeh S. Educational achievement in medical students entered university between 1995 and 2003, Kerman University of Medical sciences. Strides in Development of Medical Education. Journal of Medical Education Development Center of Kerman University of Medical Sciences. 2008; 5(2): 94-101. [Persian]
- 5- Shams B, Farshidfar M, Hasanzadeh A. Effect of counseling on the achievement of university students with dropout. Iranian Journal of Medical Education. 2000; 1(1): 34-9. [Persian]
- 6- Shafiabadi A. Problems and needs of students in university counseling centers established. Research on Education Issues. 1995; 2(4): 105-8. [Persian]
- 7- Pasha Sh, Hussein SM. Principles and methods of guidance and counseling, 5th edition, Tehran, Roshd Publishing, 1992. [Persian]
- 8- Rabiei M, Salehi Najfabadi R, Siadat SA. Study of counseling and supervision needs of the students of Share-kord Islamic Azad University. Counseling Research & Developments. 2007; 6(22): 89-106. [Persian]
- 9- Shams B, Garakyaraghi M, Ebrahimi A, Avizgan M, Gyahchin A. The problems of educational period and the proper reference for solving them: Medical students' viewpoints in Isfahan University of Medical Sciences. Iranian Journal of Medical Education. 2006; 2(6): 63-9. [Persian]
- 10- Hazavei MM, Fathi Y. Students' satisfaction from academic guidance and consultation at Hamadan University of Medical Sciences. Journal of Shahid Sadoughi University of Medical sciences. 2000; 2(8): 56-59. [Persian]
- 11- Vanluik SJ, Smeets JG, Wolfhagen I, et al. Assessing professional behaviour and the role of academic advice at the Maastricht Medical School. Medical Teacher. 2000; 22(2): 168-72.
- 12- Hazavehei MM, Emdadi Sh. The KAP study of faculty members of the Hamadan University of Medical Sciences about academic advising programs in 1998. Scientific Journal of Hamadan University of Medical Sciences and Health Services. 2001; 7(4 (Supplement)): 36-43. [Persian]
- 13- Sirous S, Sabri M, Neamatbakhsh M, et al. Survey on faculty's attitude of Medical School in

Isfahan Medical University toward counseling and guidance the process. *Teb va Tazkiyeh*. Special Issue, 11th Iran National Congress on Medical Education; Tehran; Iran University of Medical Sciences. 2010: 309. [Persian]

14- Adhami A, Nouhi E, Mohammadalizadeh S, et al. Faculty members' attitude toward academic advising and counseling and their viewpoints about counseling duties. *Iranian Journal of Medical Education*. 2008; 8(1): 7-14. [Persian]

15- Galedar N, Birjandi M. Survey on satisfaction of students of academic counselling in Lorestan University of Medical Sciences. *Iranian Journal of Medical Education*. 2009; 4(11): 53- 9. [Persian]

16- Sharifi M. Present and desired status of student counseling in opinions of Jondishapour University of Medical Sciences. *Jundishapur Scientific Medical Journal*. 2011; 10(5 (74)): 469-479. [Persian]

17- Ministry of Health and Medical Education. Supervision Regulations (approved at the 25th

session of Medical Science Planning Council), 2004.

18- Jahanian I, Mostafazadeh A, Nikbakhsh N, et al. Viewpoints of students on the quality of advices from supervisors in Babol University of Medical Sciences. The 8th Congress on Medical Education, Kerman. Iran University of Medical Sciences. 2006; 113. [Persian]

19- Alizadeh M, Gholipour Ch. Academic advice, as a strong teacher role-existing challenges and proposed solutions. 10th National Congress on Medical Education 2009, Shiraz; 173. [Persian]

20- Legutko RS. Student grade their professors: An evaluation of a college's faculty advising by its graduating seniors. *Journal of Academic Advising*. 2006; 8(1-4): 89-98.

21- Schlosser L, Gelso C. Measuring the working alliance in advisor–advisee relationships in graduate school. *Journal of Counseling Psychology*. 2001; 48(2): 157–167.

Students' viewpoints about academic guidance and consultation at Babol University of Medical Sciences

M Seyedmajidi (DDS, MS)^{*1}, I Jahanian (MD)², N Moradi (DDS)³, A Bijani (MD)⁴

1. Dental Materials Research Center, Faculty of Dentistry, Babol University of Medical Sciences, Babol, Iran

2. Education Development Center, Babol University of Medical Sciences, Babol, Iran

3. Students Research Committee, Babol University of Medical Sciences, Babol, Iran

4. Non-communicable Pediatrics Diseases Research Center, Babol University of Medical Sciences, Babol, Iran

Received: 23 Aug 2012

Accepted: 9 Jun 2013

Abstract

Introduction: Student counseling and supervision play an important role to overcome learning problems and to achieve educational goals. The present study is intended to investigate viewpoints of students regarding educational guidance and advice studying at Babol University of Medical Sciences.

Methods: In this descriptive cross-sectional survey, viewpoints of 480 students were collected by a questionnaire. The validity and reliability of the questionnaire had been approved before. Data were analyzed using SPSS version 17 software. Chi-square and ANOVA tests were administered.

Results: 61.2% of all participants were female and 38.8% were males with mean age of 21.3±4.0. 37.2% of these students lacked sufficient knowledge and information on how to request from their advisors for help and guidance. Half of students (50.3%) reported attendance of advisors and holding routine consultation is inappropriate. Advisors made more educational files for females compare to males (P=0.001). No difference observed regarding educational disciplines of the advisors regarding students were dissatisfied with help and guidance received from paramedics and dentistry students in most fields (87.3% and 81.5% respectively).

Conclusion: It seems that either student has no sufficient information about tasks of advisors and/or advisors may not do their tasks properly. It is recommended the students to be acquainted with advisors' tasks upon their entrance into the university. Training classes for new academics would be helpful.

Keywords: Education, consultation, guidance, students, advisor, teacher

---

*Corresponding author's email: ms_majidi79@yahoo.com

This paper should be cited as:

Seyedmajidi M, Jahanian I, Moradi N, Bijani A. *Students' viewpoints about academic guidance and consultation at Babol University of Medical Sciences*. Journal of Medical Education and Development. 2013; 8(2): 2-14